

Koulu- ja yliopistomaantieteen välistä kuilua ylittämään

Vuonna 2004 *Terrassa* (116: 3) julkaistiin maantieteen opetuksen teemanumero, jonka vierailevat toimittajat Hannele Cantell ja Taina Kaivola esittelivät pääkirjoituksessaan maantieteen silloista asemaa koulussa ja opettajankoulutuksessa. Peruskouluun ja lukioon oli tuolloin juuri saatu uudet opetussuunnitelmien perusteet. Aikaisemmin maantiedettä oli opiskeltu ensimmäisen kuuden kouluvuoden ajan osana ympäristö- ja luonnontietoa, mutta vuoden 2003 opetussuunnitelmissa maantieto palasi viidennelle ja kuudennelle luokalle biologian kanssa yhteiseksi oppiaineeksi. Cantellin ja Kaivolan mukaan maantieteen valinnaisia kursseja valittiin lukioissa ilahduttavan usein, ja maantiede kuului ylioppilaskirjoituksissa suosituimpiin reaaliaineisiin. Yliopistoissa maantieteen pedagogiset opinnot oli haluttu suuntautumisvaihtoehto. Maantieteen opetuksen asema vaikutti näin ollen kahdeksan vuotta sitten hyvin valoisalta. Onkin mielenkiintoista verrata nykytilannetta tuolloin esiin nostettuihin näkökulmiin. Miltä maantieteen tulevaisuus näyttää nyt koulun ja opettajankoulutuksen näkökulmasta? Millaiset teemat kiinnostavat tällä hetkellä maantieteen opetuksen tutkijoita?

Vuoden 2012 kuluessa valtioneuvosto on päättänyt tulevasta perusopetuksen tuntijaosta. Siinä ympäristö- ja luonnontiedon nimi muuttuu ympäristöoppiksi, jota opetetaan kuuden ensimmäisen

kouluvuoden aikana. Maantieto toisin sanoen poistuu alakoulusta itsenäisenä oppiaineena. Monet ovat kummastelleet ympäristöoppia ja kokeneet sen paluuksi peruskoulun alkuvuosiin, jolloin kotiseutuopin tilalle tuli ympäristöoppi. Toisaalta ympäristöoppi antaa maantieteelle mahdollisuuden kurottaa muuallekin kuin tieto- ja luonnontiedepainotteiseen suuntaan. Ympäristöoppi saattaa esimerkiksi mahdollistaa entistä paremmin oppilaskeskeiset näkökulmat, joissa lapsen henkilökohtainen suhde arkiseen ympäristöönsä nousee opetuksen keskiöön. Toivonkin aistitun, koetun ja eletyn ympäristön saavan entistä vahvemman aseman luonnontieteellisen havainnoinnin ja tutkimisen rinnalla.

Ylioppilastutkinto uudistettiin vuonna 2006, jolloin reaaliaineet saivat omat kokeensa. Maantieteen kannalta muutos on osoittautunut ongelmalliseksi: oppiaineen kirjoittajien määrä on pudonnut roimasti, ja samana koepäivänä kirjoitettavien terveystiedon ja yhteiskuntaopin suosio on kasvanut. Tämä kehitys on maantieteen kannalta huolestuttava. Mikäli maantiedettä ei haluta kirjoittaa, koulujen mahdollisuudet tarjota alan syventäviä ja soveltavia kursseja heikkenevät. Sisällöiltään lukion maantieteen syventävät kurssit olisivat kuitenkin erittäin tärkeitä jokaiselle nuorelle. GE3-kurssilla (Riskien maailma) aiemmin opiskellut luonnon- ja kulttuurimaantieteelliset

näkökulmat tuodaan yhteen, kun maailmaa tarkastellaan sekä luonnon että ihmisten toiminnan riskien ja niiden ratkaisumahdollisuuksien kautta. Toinen syventävä kurssi (GE4, Aluetutkimus) puolestaan antaa työkaluja moniin arjen tilanteisiin esimerkiksi paikkatieto-opetuksen välityksellä.

Opettajankoulutuksessa maantiede on pysynyt melko suosittuna aineena. Mielenkiintoista on, että perinteisen biologia–maantiede-aine yhdistelmän rinnalle on noussut hyvin monia oppiaineiden yhdistelmiä. Maantieteen pedagogisia opintoja suoritetaan esimerkiksi historian ja yhteiskuntaopin, mutta myös fysiikan ja matematiikan opintojen kanssa. Ehkä tulevaisuuden kouluissa maantieteen opettajat tulevat yhä erilaisimmista taustoista. Tämä kehitys luo kunnille mielenkiintoisia haasteita, mutta myös mahdollisuuksia, virkojen määrittelyn ja koulutyön järjestelyjen näkökulmista.

Tämän teemanumeron kirjoittajakutsussa totesin, että kotimaisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu kuilu koulu- ja yliopistomaantieteen välillä. Akateemisen maantieteen uudet suuntauksukset ja näkökulmat päätyvät koulujen opetussuunnitelmiin ja oppitunneille usein tuskastuttavan pitkällä viiveellä. Syynä tähän voi olla se, että me maantieteilijät emme välttämättä osaa markkinoida kiinnostavia näkökulmiamme niin sanotulle suurelle yleisölle, emme myöskään koulu-

maailmaan. Toisaalta kuilua voi kasvattaa koulun arjessa vahvana elävä kokemus maantieteen opettajien runsaudesta. Uusien teemojen lisääminen jo valmiiksi monimuotoiseen kokonaisuuteen saattaa tuntua mahdottomalta, ainakin silloin, kun vanhasta aineksestä ei olla valmiita luopumaan. Kirjoittajakutsussa totesin myös, että lasten ja nuorten maantieteen tutkimuksessa on viime vuosina syntynyt paljon sellaista tietoa, jota voitaisiin helposti soveltaa maantieteen opetukseen.

Tämän teemanumeron kirjoittajat tarttuivat esittämiini – ja moniin muihin – maantieteen opetusta, oppimista sekä lasten ja nuorten maantiedettä käsitteleviin aiheisiin. Maantiedettä käsitellään muun muassa valtakunnallisten arviointien, paikallalähtöisen pedagogiikan, luokkahuoneen sosiaalisten verkostojen ja nuorten arkielämän maantieteen näkökulmista. Lisäksi kirjoittajat pohtivat paikkatiedon opettamista, visuaalisten menetelmien käyttöä ja tulkintaa sekä maasto-opetusta. Tämä lukupaketti tarjoaa toivoakseni monia työkaluja kuilun ylittämiseen ja maantieteen aseman vahvistamiseen sekä koulussa että yliopistojen opettajankoulutuksessa.

SIRPA TANI

*Teemanumeron toimittaja
Opettajankoulutuslaitos,
Helsingin yliopisto*